

Tilburg University

Belastingheffing als onderdeel van het financieringsprobleem

Hoogeveen, M.J.

Published in:
Weekblad voor Fiscaal Recht

Publication date:
2011

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Hoogeveen, M. J. (2011). Belastingheffing als onderdeel van het financieringsprobleem. *Weekblad voor Fiscaal Recht*, 2011(6895), 243-245.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Mw. mr. M.J. Hoogeveen ^[1]

Belastingheffing als onderdeel van het financieringsprobleem ^[2]

Bij bedrijfsopvolgingen wordt de financiering vaak als grootste knelpunt genoemd. Dat blijkt in de praktijk veel minder het geval te zijn. Dat vereist een heroverweging van de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten. Of de overheid zou moeten ingrijpen bij financieringsproblemen is afhankelijk van de vraag of sprake is van marktfalen op de financieringsmarkt. De fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten bieden de ondernemer faciliteiten zonder dat vaststaat dat zich liquiditeitsproblemen voordoen en zonder dat hij daarvoor een prijs hoeft te betalen. Ze gaan bovendien verder dan alleen het wegnemen van liquiditeitsproblemen. De conclusie is dat de overheid de grootste faciliteiten verleent aan de groep ondernemingen die dat het minst nodig heeft, althans beoordeeld vanuit de financiële positie van de overgenomen ondernemingen.

1. Inleiding

Ter voorkoming van liquiditeitsproblemen bij de bedrijfsopvolging als gevolg van de belastingheffing heeft de wetgever diverse fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten in het leven geroepen. De fiscaliteit wordt in de praktijk echter niet als groot probleem genoemd. Het vinden van een goede bedrijfsopvolger en de financiering van de overname vormen veruit de belangrijkste knelpunten. ^[3] Hierbij blijkt het voor kleine ondernemingen extra lastig te zijn om een kredietaanvraag gehonoreerd te krijgen. ^[4]

De eerste stelling die ik tijdens het *WFR* Fiscaal café heb verdedigd, is dat de belastingheffing als onderdeel van het financieringsprobleem wel een belangrijk knelpunt kan zijn. De tweede stelling is dat - aangezien sprake is van een financieringsprobleem - de oplossing voor dat probleem vanuit die invalshoek zou moeten plaatsvinden. De derde stelling is dat fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten daarvoor niet het meest effectieve middel zijn.

2. Stelling 1: belastingheffing is onderdeel van het financieringsprobleem

De belastingheffing is te beschouwen als een onderdeel van het financieringsprobleem van de bedrijfsopvolging. ^[5] Immers de overdrager moet in geval van verkoop de inkomstenbelasting uit de koopsom betalen en is dus mede afhankelijk van het feit of de koper de koopsom gefinancierd kan krijgen. In geval van schenking of vererving vormt de over de verkregen onderneming verschuldigde schenk- en erfbelasting in economische zin "de koopsom" voor de onderneming. Ook deze "koopsom" zal door de overnemer gefinancierd moeten worden. De belastingheffing ter zake van de bedrijfsoverdracht vormt, als element van het genoemde financieringsprobleem, wel een knelpunt voor de praktijk indien dat financieringsprobleem zich voordoet.

3. Stelling 2: belastingheffing behandelen als een financieringsprobleem

Aangezien sprake is van een financieringsprobleem moet voor de oplossing van dat probleem worden aangesloten bij de wijze waarop de overheid in het algemeen omgaat met financieringsproblemen. Of de overheid zou moeten ingrijpen bij financieringsproblemen is afhankelijk van de vraag of sprake is van marktfalen op de financieringsmarkt. ^[6] Indien er rationeel gezien redenen bestaan voor de bank om de financiering niet te verstrekken, is dat op zich geen reden voor de overheid om in te grijpen, ervan uitgaande dat de markt functioneert. Het niet kunnen verkrijgen van een financiering is dan het gevolg van marktwerking. ^[7] Indien op de markt geen financiering kan worden verkregen voor een bedrijfsopvolging, terwijl daarvoor rationeel gezien geen reden bestaat, kan de overheid overgaan tot het treffen van maatregelen. Dit wordt ook door de Minister van Financiën onderkend: ^[8]

"Bij legitimiteit gaat het om de vraag of er een reden is voor overheidsingrijpen. Dit hangt primair af van de vraag of de markt suboptimale uitkomsten oplevert."

Indien geen sprake is van permanent marktfalen van de financieringsmarkt, moet de overheid volgens Boot en Ligterink volstaan met faciliteren (het marktproces beter laten verlopen) en niet interveniëren (financieren of overnemen van risico's), omdat de overheid anders risico's overneemt, waarvoor de ondernemer zelf verantwoordelijk is. Nog belangrijker is echter dat de markt dan onvoldoende prikkels krijgt om informatieproblemen het hoofd te bieden. ^[9]

De huidige fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten, zoals doorschuifregelingen en vrijstellingen, voldoen niet aan de hiervoor weergegeven uitgangspunten. De ondernemer worden faciliteiten geboden zonder dat vaststaat dat zich liquiditeitsproblemen voordoen en zonder dat hij daarvoor een prijs hoeft te betalen. De faciliteiten gaan bovendien verder dan alleen het wegnemen van liquiditeitsproblemen. Voor de heffing van schenk- en erfbelasting wordt bijvoorbeeld een gedifferentieerde vrijstelling verleend van deels 100% en deels 83% van de waarde going concern. Daarmee neemt de overheid de "koopsom" van de bedrijfsopvolging bijna volledig voor haar rekening (risico-overneming). Het oplossen van liquiditeitsproblemen dwingt echter niet tot het treffen van een vrijstelling. ^[10] Zwemmer merkt terecht op: ^[11]

"Uitgangspunt zou moeten zijn dat liquiditeitsmoeilijkheden uitsluitend kunnen worden opgelost door het treffen van betalingsregelingen."

Kennelijk is de wetgever van mening dat sprake is van marktfalen en dat het de taak van de overheid is om de problemen die daardoor ontstaan, weg te nemen. Onderzoek ter zake heeft echter nooit plaatsgevonden. ^[12]

Hoewel sprake is van een financieringsprobleem, wordt het probleem niet als zodanig door de overheid behandeld. Naar mijn mening zou dat wel moeten gebeuren.

4. Stelling 3: belastingmaatregelen zijn niet het meest effectieve middel

Ervan uitgaande dat de overheid maatregelen zou moeten treffen om de financieringsproblemen bij de bedrijfsopvolging het hoofd te bieden, kan verder de vraag worden gesteld of het verlenen van belastingfaciliteiten zich daartoe het beste leent. Naar mijn mening is dat niet het geval, omdat de koper van een onderneming niet, of beperkt, gebruik kan maken van de faciliteiten voor de inkomstenbelasting. ^[13] Daar komt bij dat het effect van de faciliteiten voor de inkomstenbelasting in de gevallen dat er gebruik van kan worden gemaakt, beperkt is en dat zij willekeurig uitwerken omdat het effect afhankelijk is van het al dan niet aanwezig zijn van stille reserves. Van de vrijstelling voor de schenk- en erfbelasting kan de koper verder in het geheel geen gebruikmaken.

De wetgever verleent de meest vergaande faciliteiten in de situatie waarbij een bedrijfsopvolging gestalte krijgt via een schenking of vererving. Kennelijk is de aanname geweest dat de bedrijfsopvolgingen krachtens schenking en erfrecht de meeste begeleiding nodig hebben. Uit een analyse die ik samen met Vernooij heb uitgevoerd, blijkt dat deze aanname in zijn algemeenheid niet juist is. ^[14] Eerder is het tegendeel waar. De conclusie is dat de overheid de grootste faciliteiten verleent aan de groep ondernemingen die dat het minst nodig heeft, althans beoordeeld vanuit de financiële positie van de overgenomen ondernemingen. De bedrijfsopvolgingsfaciliteiten zijn in die zin niet effectief. ^[15] Bezien zou moeten worden of op enigerlei wijze de koper van de onderneming niet meer zou moeten worden gefacilieerd en de begiftigde, respectievelijk de bedrijfsopvolger krachtens erfrecht minder. Beter gezegd: beiden zouden dezelfde faciliteiten ten deel moeten vallen. Alsdan gaat van de faciliteiten geen economische verstorende werking uit. Dit kan niet via het treffen van fiscale maatregelen, omdat deze, zoals gezegd, willekeurig uitwerken. Eerder zou kunnen worden gedacht aan het treffen van een niet-belastinggerelateerde kredietfaciliteit speciaal ingericht voor bedrijfsopvolgingen.

5. Conclusie

Ter zake van bedrijfsopvolgingen wordt het verkrijgen van een financiering in de praktijk het vaakst als knelpunt genoemd. De fiscaliteit neemt als knelpunt een bescheiden plaats in. De belastingheffing is echter te beschouwen als een onderdeel van de financiering van de onderneming. Het oplossen van een financieringsprobleem is afhankelijk van de vraag of het niet kunnen verkrijgen van de financiering het gevolg is van marktfalen of dat de markt gewoon haar werk doet. Alleen in het eerste geval bestaat reden om in te grijpen, waarbij het echter de vraag is of dit zo vergaand moet gebeuren als thans gebeurt. Verder is het verlenen van fiscale maatregelen niet het meest effectieve middel, omdat het effect daarvan afhankelijk is van de mate waarin belastingheffing optreedt. Een niet-belastinggerelateerde kredietfaciliteit speciaal ingericht voor bedrijfsopvolgingen is het lonkend perspectief.

Voetnoot

- [1] M.J. Hoogeveen is verbonden aan het Fiscaal Instituut Tilburg van de Universiteit van Tilburg.
- [2] Bijdrage naar aanleiding van de discussie tijdens het tweede *WFR* Fiscaal café van 7 februari 2011.
- [3] Zie onder andere J. Warmerdam, "Fiscale en financieringsproblemen", *ESB-dossier bedrijfsoverdrachten*, vol. 88, 2003, nr. 4402, D31; L.P.D. Faber, "Overdracht aan werknemers", *ESB-dossier bedrijfsoverdrachten*, vol. 88, 2003, nr. 4402, D10; Ministerie van Economische Zaken, *Ondernemerschapmonitor. Met themaspecials over bedrijfsopvolging in het familiebedrijf en ondernemerschap in het onderwijs*, blz. 14, 's-Gravenhage 2000, en J.A. Breembroek en M.T. Zemann, t.a.p., blz. 13. Overnemers maken in bijna 70% van de gevallen gebruik van geleend geld om het benodigde kapitaal bijeen te krijgen. S.C. Oudmaijer, *Kenmerken van overnemers versus ondernemers*, blz. 10, Zoetermeer: EIM 2006.
- [4] A.W.A. Boot en J. Ligterink, "Faciliteren, niet interveniëren", *ESB-dossier bedrijfsoverdrachten*, vol. 88, 2003, nr. 4402, D12, en Langman en Lugt, t.a.p., blz. 29-30.
- [5] Zie uitgebreid M.J. Hoogeveen en M.P.M. Vernooij, "Effectiviteit van de bedrijfsopvolgingsfaciliteiten beoordeeld aan de hand van Altman", [WFR 2010/1594](#).
- [6] A.W.A. Boot en J. Ligterink, t.a.p., geven aan dat de overheid in de financieringsmarkt moet ingrijpen, maar dan wel alleen als de financieringsmarkt zichzelf (tijdelijk) niet kan redden. In gelijke zin P.J.W. Duffhues, *De financierbaarheid van het MKB. Een analyse van de financiële structuur*, blz. 35, 's-Gravenhage: RZO 2003.
- [7] Kamerstukken II 2009/10, 31 311, nr. 46, blz. 8. In gelijke zin ook blz. 10 en 11.
- [8] Kamerstukken II 2004/05, 29 949, nr. 1, blz. 41-42 (brief Minister van Financiën aan de Tweede Kamer in het kader van de evaluatie van het VBTB).
- [9] In gelijke zin Duffhues, t.a.p., blz. 55.
- [10] Dit standpunt heb ik eerder ingenomen in onder andere *Schenken en vererven van ondernemingsvermogen (Fed Fiscale Brochures)*, par. 4.4.4, Deventer: Kluwer 2004. In gelijke zin R.P. van den Dool en E.J.W. Heithuis, *De fiscale positie van de DGA*, blz. 30-31, Deventer: Kluwer 2009; A. de Haan, *Bedrijfsvermogen in de successiewet en het gelijkheidsbeginsel* (diss. UvA Amsterdam), blz. 172, 's-Gravenhage: SDU 2007, en L.G.M. Stevens, *Inkomstenbelasting 2001 (Fiscale hand- en studieboeken)*, blz. 347, Deventer: Kluwer 2001.
- [11] J.W. Zwemmer, "Bedrijfsopvolging in de Successiewet 1956", *WPNR* 2000/6391, par. 3.
- [12] Dit is met name bijzonder omdat zeer vergaande maatregelen worden getroffen zoals het verlenen van renteloze betalingsregelingen en vrijstellingen.
- [13] Zie uitgebreid M.J. Hoogeveen en M.P.M. Vernooij, t.a.p.
- [14] M.J. Hoogeveen en M.P.M. Vernooij, t.a.p.
- [15] Overigens is het faciliteren van een bedrijfsopvolging die plaatsvindt door schenking of vererving niet alleen vanuit de financiële positie van de onderneming onjuist. Vanwege het verlenen van de vrijstelling voor de schenk- en erfbelasting wordt de overdracht aan de familie gestimuleerd. Dit hoeft echter om bedrijfseconomische redenen niet steeds de beste opvolging te zijn, zodat van de vrijstelling een verkeerde prikkel zou kunnen uitgaan. Uit Duits onderzoek blijkt dat een voorkeursbehandeling van binnen de familie voortgezette bedrijven in het gunstigste geval niet leidt tot welvaartverlies. V. Grossmann en H. Strulik,

Should continued family firms face lower taxes than other estates? (Discussion paper nr. 387), Hannover: Leibnitz Universität Hannover, versie januari 2009 (ISSN 0949-9962).